

*De heer die zichzelf in
stukjes hakte*
en andere verhalen

De heer die zichzelf in stukjes hakte (p. 1)

Inbraak (p. 12)

Depressies (p. 21)

Solvejg's lied (p. 29)

Jan Bauwens

De heer die zichzelf in stukjes hakte

U hebt het een eerste keer mis als u denkt dat dit verhaal begint met een mes dat wordt aangezet en meteen door het vlees kerft van een ‘auto-kannibaal’. En u hebt het een tweede keer mis als u gelooft dat u hier te maken krijgt met alleen maar een verhaal, al vertoont de aanvang ervan enige gelijkenis met het begin van een gewoon sprookje.

Laat ik beginnen met te zeggen dat er talloze mensen wonen in mijn straat – die dus niet alleen de mijne is – mensen die ik overigens van haar noch pluimen ken – de meesten van hen had ik tot voor kort zelfs nooit gezien, laat staan dat ik met hen ooit zou gepraat hebben. Maar bepaalde mensen vallen op. En als ik dat zeg, heb ik het niet over het uiterlijk dat ons – in de goede of in de kwade zin – flink parten kan spelen: ik heb het over het gedrag.

Niet zo lang geleden woonde in mijn straat een heer – intussen woont hij er natuurlijk *niet* meer – een heer van wie nu gezegd wordt dat hij zichzelf in stukjes

heeft gehakt. En het zijn niet zomaar grappen of geruchten die de ronde doen: het nieuws wordt algemeen beschouwd als zijnde ernstig, en het feit dat nu vrijwel alle mensen die hier in de brede omtrek wonen, voor de allereerste keer hun burens aanspreken, liegt er niet om. Ja, de mensen houden elkaar in de gaten nu, ze kijken wie waar woont, en ze blijken elkaar al gauw te herkennen: met een gespeelde toevalligheid treffen ze elkaar op de stoep en blijven daar staan praten, meestal ingetoomd of zelfs fluisterend. Niet voor tien of twintig tellen, maar vaak vele minuten lang, soms zelfs uren aan een stuk, en omdat het hier vaak regent en de wind verraderlijk is, gebeurt het meermaals dat deze burens, ten einde hun verhaal af te kunnen maken, eventjes binnenspringen bij elkaar, gaan zitten zelfs, koffie drinken en koekjes eten, en van sommigen wordt zelfs gezegd dat ze bij elkaar zijn gaan logeren omdat het 'eruit' moest tot de laatste frase. Want het is inderdaad een lange en allerminst simpele geschiedenis welke nu de ronde doet, en men merkt ook dat men nog steeds gist naar het laatste uit de kan. De

zaak is dat men pas echt zal weten hoe de vork aan de steel zit, als alle puzzelstukjes werden samen gelegd, en men weet hier ook heel goed dat op de tong van elkeen die hier woont of gewoond heeft, zo'n puzzelstukje gereed kan liggen, misschien wel het ultieme stukje dat de hele zaak klaar en duidelijk zal maken.

Een mens met enige wetenschappelijke aanleg, zoals er beslist ook wel enkelen in mijn buurt wonen, kon denken dat de zaak onmiddellijk en doeltreffend kon opgelost worden door op een afgesproken tijdstip een buurtvergadering te plannen en de dingen welke dus gaande zijn, daar te bespreken: het zou amper enkele minuten vergen om voorgoed duidelijkheid te scheppen voor iedereen. Maar wie daarentegen wat ervaring heeft in de zaken 'des menschen', weet heel goed dat zulks een bijzonder naïeve illusie is. Te meer daar het hier gaat om een geval dat zich kennelijk nog nooit voordien zou hebben voorgedaan. Op de koop toe is het onderwerp dermate delicaat, dat het niet anders dan via allerlei sluwe en listige omwegen enigszins – en ik zeg wel

duidelijk *enigszins* – benaderd *kan* worden.

De naam van de heer in kwestie is voor allen die hier wonen onbekend gebleven... totdat hij op die bewuste ochtend in de krant verscheen. De naam stond in een zinnetje onder een foto van het huis – ja, dat huis in onze straat – waar hij dus woonde. Uiteraard werd het huis door alle buurtbewoners die de krant lezen, meteen herkend, en de historie welke de bewuste foto in de krant omkringelde, was dermate shockerend dat plotseling menigeen, met de krant in de hand, zich ter plekke kwam vergewissen van het feit dat het inderdaad *dit* huis, hier in deze buurt betrof en geen ander dat er enigszins kon op gelijken. Zelfs het artikel dat verslag uitbracht van de feiten was dermate ongewoon dat de journalist die het schreef, het niet anders durfde te signeren dan met een hoofdletter X gevolgd door een punt met, tussen vierkante haakjes – klaarblijkelijk om de laatste moeilijkheden te vermijden – de supplementaire instructie dat het hier geenszins een initiaal betrof.

Hoewel de naam van de heer eigenlijk niet terzake doet, moet toch worden vermeld dat hij een anagram vormt van een *andere* naam die ik liever onuitgesproken laat – de gelegenheid zal zich misschien voordoen dat ik het een ander kan laten zeggen – een woord die sommige mensen in deze context nooit over hun lippen zouden willen laten komen, ook al kregen ze een som toegestopt die ze met een heel leven van hard labeur nooit bijeen konden sparen. Op zich heeft het vanzelfsprekend helemaal niets te betekenen als je naam een anagram is van – ik zeg maar wat – ‘clown’ bijvoorbeeld, maar in dit geval was toeval volkomen uitgesloten, en daarover was *iedereen* het roerend eens. Zelfs professor V. – een van de meest erudiete humanisten die deze stad ooit gehuisvest heeft – een man naar wiens mening door alle respectabele nieuwszenders met de grootste ijver wordt gehengeld van zodra zich een onverwachte of een onregelmatige gebeurtenis voordoet in het land of zelfs op wereldschaal, zou met een beamende knik aan een vertrouweling hebben

bevestigd – weliswaar op een moment dat niemand toekeek – dat in dit geval de gedachte aan toeval alleen maar van volstrekte, maar dan ook *volstrekte* onwetendheid kon getuigen. Als men bovendien in acht neemt dat de genoemde professor een van de grootste bestrijders is van het bijgeloof, spreekt de zaak voor zich. Maar tot zover voorlopig dit ‘detail’.

Ik wil u, beste lezer, niet nodeloos op uw honger laten, doch geef mij de tijd om de omstandigheden te beschrijven die een goed begrip van de kwestie mogelijk moeten maken, want een goed begrip is wel het minste wat vereist wordt om de zaak te kunnen verstaan – tenminste in zoverre zij te verstaan *is*. Tot heden is de hoger genoemde geleerde kennelijk de enige die de zaak inderdaad verstaan zou hebben, al blijft het geheel onduidelijk waarom hij ze dan niet publiekelijk uit de doeken doet. Door sommigen wordt gezegd dat V. momenteel een boek over het raadsel voorbereidt – een werk dat reeds in september op de markt zou komen, maar de betrouwbaarheid van deze informatie kan sterk in twijfel getrokken worden. Anderen gewagen van

een televisie-uitzending die er beslist zal komen na de afronding van het onderzoek, maar ook hier vraagt men zich af hoe een dergelijke historie dan gebracht zou kunnen worden, delicaat als ze is, zoals reeds gezegd, en vol ‘weershaken’, zoals velen het reeds hebben verwoord.

Laat ik beginnen met te zeggen dat de heer in kwestie door iedereen beschouwd werd als een dubbelganger van een befaamd heerschap wiens identiteit ik hier in het midden moet laten: een ‘mislukte’ dubbelganger eigenlijk, want de betreffende gelijkenis was niet echt overtuigend. Totdat tenslotte sommigen begonnen te beweren dat de heer zelf altijd alle moeite van de wereld deed om die gelijkenis, die volgens hen onmiskenbaar was, voor de buitenwereld te verbergen. Niet zonder reden, zoals uiteindelijk zou blijken, want vanaf een bepaald moment begon de belangstelling voor de heer plotseling toe te nemen, en doken vreemdelingen in keurige pakken in het straatbeeld op, die kennelijk met geen andere bedoeling daar waren dan om het huis te observeren en met zijn bewoner te ‘onderhandelen’ – malafide

heren, zoals elkeen wel zal verstaan. Te laat, zoals weldra zou blijken: hij was hen te vlug af geweest.

Om een lang verhaal kort te maken: in de geheime gesprekken welke intussen stilaan tot de *publieke* geheimen zijn gaan behoren, wordt er kennelijk vanuit gegaan dat de heer niet een mislukte *dubbelganger* van het niet nader te noemen hoog geplaatste heerschap was: hij zou daarentegen dat heerschap in eigen persoon *zijn*. Of beter: *geweest* zijn – zo zou men het althans kunnen zeggen. Hij hakte zichzelf immers in stukjes. Neen, neen: de kranten schreven dat hij in stukjes *werd* gehakt, natuurlijk. Maar iedereen weet dat *als* hij in stukjes werd gehakt, dat dan hijzelf en niemand anders de dader moet zijn. De mensen beamen in koor dat de man in stukjes *werd* gehakt, en ze geven elkaar ook openlijk te kennen hoe erg ze dat wel vinden, doch tegelijk zoeken zij in het geheim elkaars gezelschap op om met grote ijver al die stukjes weer aaneen te lijmen, en zo reconstrueren ze in het volstrekt ongeziene en al fluisterend een niet zo fraai en zelfs afschuwelijk personage...

dat nochtans geregeld op het scherm verschijnt en blijft verschijnen om vanuit zijn functie de hele bevolking met moreel hoogstaande principes om de oren te zwaaien. Of de ‘roddelaars’, zoals men hen wel eens noemt, het werkelijk bij het rechte eind hebben, zal wel niemand ooit met zekerheid weten, tenminste niet wanneer hij niet zelf in die buurt woonde ten tijde van de feiten. Want feiten verjaren en ’s mensens verhalen gaan op den duur een eigen leven leiden: verhalen verdelen zich in onderling gelijkende verhalen – die als het ware elkaars dubbelgangers zijn – sommige al gelijkender dan andere, sommige ook slaan moedwillig eigen wegen in, en op den duur gelijken zij in geen enkel opzicht meer op het oorspronkelijke verhaal waaruit ze voortspruiten. Zoals toch iedereen zeker wel weet!

Inbraak

Toen ik arriveerde zag ik meteen dat er wat mis was - ik had een lift gekregen met de auto en was afgezet geworden aan het hek, maar het was donker en noch de maan, noch een lamp hing daar te schijnen, terwijl mijn zicht de jongste maanden fel is afgenomen - ik lijd aan nachtblindheid - maar ik geraakte wel tot bij het portaal en ik wilde net een sleutel uit mijn broekzak opvissen toen ik zag dat de deur op een kier stond - het leek een ogenblik wel alsof er niet één doch twee deuren op een kier stonden, edoch wat had in 's hemelsnaam de zin van twee deuren kunnen zijn, zo netjes naast elkaar, terwijl men toch maar langs eentje tegelijk naar binnen kan, nietwaar, en zo wist ik meteen dat het aan mijn dubbel zicht gelegen was dat ik de voordeur twee keer zag in plaats van slechts een enkele keer, zoals toentertijd, toen alles nog verliep zoals het hoorde.

Maar de tijd dat alles van een leien dakje liep, is nu helaas allang voorbij en, andermaal helaas, hielden wij het toen

allemaal voor vanzelfsprekend en zagen wij veel te laat in dat niéts op de ganse aardbol vanzelfsprekend is omdat alles wat wil spreken, dit spreken van een ander ook moet leren, tenminste als er niet al met de buik gesproken wordt.

Ik duwde dus tegen een van die twee deuren, terwijl de rendieren mij dreigend naderden - of vertelde ik nog niet dat daar aan de voordeur grote dieren rondwaarden met horens, die ik wellicht geheel terecht voor rendieren hield, en die naderbij kwamen, alsof niet ik doch zijzelf daar thuis waren en ik de indringer was die hun rust kwam verstoren - vreemd hielden hun donker glanzende, ronde ogen mij in de gaten in die maanloze, verkilde nacht, en ze zegden niets en zelf durfde ook ik niets te zeggen, durfde ik me nauwelijks te roeren, ervan overtuigd dat de minste abrupte beweging hen naar me toe zou drijven, de kop vooruit, om me met de horens op te nemen, scherpe dolken, messen, bloed.

Bloed rook ik toen ik de deur achter me sloot, echter zonder ze in de grendel te trekken omdat ik me onzeker voelde -

alles zag er immers anders dan gewoonlijk uit daarbinnen: de kamers veel te ruim, alsof zij waren uitgerokken zoals men dat doet met deeg als men een bakte prepareert voor het bakken van brood, en de vloeren scheef, zo scheef dat ik moeite moest doen om niet weg te schuiven. En schuiven was het wat ik daarop deed, naar de linker benedenhoek van de kamer toe, met toenemende snelheid, recht naar het deurgat dat uitgaf op de wasplaats die wel verbouwd leek te zijn geworden tot een grote, kromme, diepe holte, enigszins gelijkend op een kolossale waterput vol echo's van druppels uit druipende kranen en van rammelende waterbuizen die met oogvijzen nauwelijks nog vastzaten in de breekbare tegels aan de wanden.

Aan de ijzeren buizen hield ik me ternauwernood nog vast met mijn artrosehandsen en ook polsen die geen schroef meer kunnen vastdraaien zonder helse pijn maar die nu eenmaal geen keuze hadden, want de vloeren glommen van een glibberige bruine zeep waarop men zo zijn beide benen breekt en toen trok ik ongewild die veel te dunne buizen

uit de wanden los, ze braken en stomend water spoot gevaarlijk uit de scheuren in het rond. De hete buis die ik met de beide handen omklemde, boog door en kromde zich, mijn voeten raakten niet langer de begane grond en ik beschreef aldus een bocht, een baan door een grote ruimte van wat eens een smal en pietluttig washok was en helemaal op 't einde van de draai kwam ik terecht halverwege een torenhoge, steile tegelmuur en kon ik mij nog net vastklemmen met de toppen van mijn vingers in een greppel of een voor of dan toch een gleuf die daar de gladde wand in twee vlakken deelt.

Het blauw van de tegeltjes leek wel grijs en kleurloos door de halve duisternis en in de schemering leken zij zichzelf gelijk automatische speelkaarten door elkaar te schudden, maar het waren mijn vermoeide ogen die dit zo zagen, want de tegels zaten vastgemetseld met plaaster en met kalk. Het water gutste nu over de tegels en ook tussen hun voegen en in de voren en de gladde gleuven stroomde water en het maakte daarbij een soort van luid echoënde muziek in die halve duisternis en ik keek naar boven, over de randen van

de muren heen, waar tot mijn ontzetting vreemde lieden ronddwaalden als schimmen.

Soms verliest men de controle over sommige dingen - onvermijdelijk is dat met het toenemen der jaren het geval en dan moet men allerlei zaken delegeren, wat niet vanzelfsprekend is voor wie er altijd op gestaan heeft alles zelf in de hand te houden. Men doet niet zelf meer wat men doen wil, men geeft alleen nog opdracht, een beschrijving van de taak, en men kijkt toe, men commentarieert en dan roept men, als men tenminste nog uit zijn woorden kan: "Een beetje meer dit en een beetje minder dat!" Edoch, soms luistert men niet eens naar wat men zegt zodat men zich dan afvraagt of men wel luid genoeg geroepen heeft en ook verstaanbaar, duidelijk en in de taal van wie daar aan de slag zijn op de werf. Maar soms reageert men gewoonweg niet, als was men vergeten dat jij en niemand anders de opdrachtgever was die, als de klus geklaard is, de werklui immers naar verdienste zal betalen. Of waren dit dan toch helemaal niet de werklieden voor wie ik hen aanvankelijk hield, en ging het

inderdaad om indringers en schimmen, die zich zo te zien niet eens stoorden aan mijn weliswaar schuchtere, bange en halvelings verdoken aanwezigheid in mijn eigen huis? Edoch, ineens ergerde het mij ook niet langer dat zij, indringers, mij, de eigenlijke bewoner, volstrekt leken te negeren: ik wilde het ineens ook maar het liefst zo houden, want het werd me klaar dat wellicht één enkele kik volstond om hen daar beneden te gaan vervoegen - ik bedoel: de lijken die daar op grote hopen lagen in het sop.

Of had ik dat nog niet verteld, dat daar beneden, onder mij, beneden in wat eens het washok was dat nu echt ontzaglijke afmetingen had aangenomen, levenloze lichamen ronddraaiden in het sop dat helemaal niet wegvloeien wilde omdat klaarblijkelijk de afvoer zat verstoppt? Heel duidelijk kon ik het weliswaar niet zien, wegens de schemering, maar ik zag genoeg om alle twijfels daaromtrent snel als opgeheven te kunnen beschouwen; ik rook ook een en ander en wat ik bovendien nog hoorde, maakte de prent compleet - ik moest mij daar heel snel uit de voeten zien te maken, en al de rest was

nu, hoe ernstig het ook was, bijzaak zonder meer.

Ja, ik geraakte dankzij de putten in de tegels die als welkome ankerpunten dienden uiteindelijk over de kant van de muur, al was ik geheel buiten adem van het moeizame klimmen en stroomde er bloed in beken langs mijn nagels, maar vooral de schimmen waren nu te duchten aangezien het geheel onduidelijk bleef van welke aard zij waren, en dit in meer betekenissen dan men voor mogelijk zou houden.

Om te beginnen kon ik helemaal niet zien hoe 'dicht' zij waren, als men hiermede begrijpen kan wat ik bedoel. En ik bedoel met 'dichtheid' werkelijk ook dichtheid - op zicht meetbaar overigens aan al dan niet doorschijnendheid, doorzichtigheid of helderheid. Edoch, ik zei het al, dat er iets hapert aan mijn zicht, en door al dat lekken van dat kokend, stomend water, waren nu ook mijn oren feller gaan suizen zodat ik niet langer weten kon welke geluiden bij welke beelden hoorden, wat uiteraard alles nog een stuk chaotischer maakte. Indien ik bijvoorbeeld geweten

had dat zij slechts zwarte schaduwen waren waar men met zijn echte handen los doorheen greep van zodra men ze wilde aanraken, dan was ik zeker en vast niet bang voor hen geweest, want dan konden ze, ijl als ze waren, helemaal geen andere invloed uitoefenen op deze vaste wereld van ons allen, tenzij wat bangmakerij. Er zijn ook schimmen denkbaar die men bijna voelen kan, ofwel gedaanten die doen denken aan een wolk van schuim, van pasta of van nog andere kleverige substanties. Sommige spoken zijn alleen in dromen vast, zij blijven echter hangen in de slaapkamer als men de ogen opent, zichtbaar maar niet langer voelbaar, als was hun gewicht totaal herleid tot een afdruk van licht. Er zijn ook spoken die gedeeltelijk vast zijn en waar men tegelijk gedeeltelijk doorheen grijpt met de handen, edoch men moet eerst zelf in een toestand van verwarring zijn om op zijn beurt door hen verward te kunnen worden en soms is het lastig om uit te maken of zij de oorzaak dan wel enkel een gevolg van de verwarring zijn. Er bestaan trouwens meer soorten van

verwarring, het zou ons veel te ver brengen om daarover uit te weiden.

Ik had, zoals gezegd, het raden naar de aard van deze schimmen, ik voelde alleen hun blikken nu en dan op mij gericht en, ware het niet dat ze met iets heel druk bezig waren, ze hadden zich beslist allang op mij gestort, dus wilde ik alleen maar haast maken nu, uit die greppel klauteren en weglopen daar vandaan, ja, uit mijn eigenste huis, mijn eigen woonst ontvluchten! Want niets is zo bevrezend als ze in de eigen woonkamer te hebben, die vreemden die zich zo gedragen alsof jij het was die hén voor de voeten kwam lopen. "Kom, Tandine! Kom, Knaagje! Kom alhier, Snijkiesje!", zo riep ik alras mijn zwart behaarde kroost tesamen: "Haasten jullie zich, wij zijn hier te vierklauw weg! Kom, snel, want ze zijn wakker, de mensen!"

(23&24.03.2009)

Depressies

Die meneer daar, hoe is zijn naam ook alweer - alle meneren hebben andere namen, nietwaar, en er zijn er welhaast geen twee met dezelfde, en hebben ze dan toch dezelfde, dan hebben ze beslist ook nog een voornaam die verschilt, maar eigenlijk is dat geen slechte zaak, want zo wordt de ene meneer ook niet voor de andere gehouden, en geraakt de ene niet in de nor als een ander dat verdient, of gaat de ene niet lopen met het grote lot, als dat toekomt aan de andere - vandaar dus, mijn geachte dames en heren van het publiek, al die verschillende namen! Vandeplastieren! Meneer Vandeplastieren, ja, zo luidt zijn naam! Hij was me heel eventjes ontgaan, maar nu hebben we hem dus terug... Meneer Vandeplastieren dus... is depressief geworden, zo zegt men, maar er worden wel meer meneren depressief vandaag de dag, en ook mevrouwen, jongeheren en juffrouwen ook... maar van meneer Vandeplastieren weet men het dus zeker, alvast als men de geruchten mag geloven, dat hij depressief geworden is.

Vraag me niet wanneer precies dat gebeurd is: als ik de geruchten mag geloven, is het al een aardig tijdje aan de gang, het zou me niet verwonderen indien het al maanden zo was, misschien wel al jaren. Een belangrijker vraag luidt echter waaróm die meneer Vandeplastieren dan depressief geworden is. Voor zover geweten, heeft uitgerekend die meneer helemaal niets tekort gehad en bestaat er ook niet iets dat zijn vooruitzichten zou versomberd hebben: meneer Vandeplastieren had een mooie job, een allang afbetaalde woonst, een niet onaardige vrouw, geen kinderen en dus ook van dientwege geen zorgen, een vette rekening op de bank - weliswaar in waarde geslonken ingevolge de crisis, maar dat is vandaag van toepassing op iederéén - een nieuwe auto had ie ook, een vers aangelegde tuin en als het waar is wat ze zeggen, hadden de Vandeplastierens ook een buitenverblijf - sommigen gewagen zelfs van tweeé, waarvan tenminste één in het buitenland.

Uitgerekend zo iemand wordt dan depressief, zo horen wij dat dan toch zeggen, wij die dachten dat depressie iets

voor sukkels was, iets voor meneren die niet zo worden genoemd maar helemaal anders - schooiers, bijvoorbeeld, of landlopers - terwijl wij tevens opgevangen hebben dat, jawel, ten huize van de échte schooiers van het dorp, elke avond door toevallige voorbijgangers feestgeluiden worden waargenomen!

U vraagt mij wat feestgeluiden dan wel mogen zijn? Geen nood, ik heb dezelfde vraag gesteld aan de voorbijgangers, wat zeg ik: aan de toevällige voorbijgangers weliswaar:

- Bent u dan geheel toevallige voorbijgangers? Zo heb ik hen een eerste vraag voorgelegd.

- Dat zijn wij gewis! Zo antwoordden ze welhaast in koor.

- Dan heb ik voor u een bijzondere vraag, zo zegde ik hen, en toen riepen ze:

- Stel die dan maar en gauw, want wij verkeren in tijdnood!

- Zo? repliceerde ik beteuterd: in tijdnood dan nog? En mag ik weten...

Nog vooraleer ik de kans gekregen had om de vraagzin tot het einde toe uit te spreken, wierpen ze mij het antwoord languit voor de voeten:

- Wij moeten vanavond gaan feesten! Ja, gaan feesten dat moeten wij!

- En waar dan, als ik u vragen mag...

Opnieuw nog vooraleer de vraag gesteld was, lag daar languit het antwoord te antwoorden:

- Bij de schooiers moeten wij gaan feesten, ja: bij de schooiers!

- Op heel de wereld bij de schooiers! Zo riep ik ongespeeld ontdaan, want ik had pas het slechte nieuws gehoord over meneer Vandeplastieren die allesbehalve een schooier is - hij is bemiddeld, heeft een niet onaardige vrouw, vers zijn tuin aangelegd, buitenverblijven en een nieuwe wagen - meneer Vandeplastieren dus, die depressief geworden was, zo zegden zij toch, terwijl wij dachten dat depressie iets voor schooiers was maar hoor nu zelf wat schooiers doen: zij féésten, op heel de wereld, en zij noden de

geheel toevallige voorbijgangers op hun feesten uit! Gij staat versteld? Maar kijk: als elk al was het maar één fles meebrengt... verstaat ge wat ik zeggen wil?

Zo is dus meneer Vandeplastieren depressief en naar volgens dat het schijnt is de oorzaak van zijn depressie gelegen in het feit dat hij te weinig feestviert - onder ons gezwegen en gezegd, heeft die meneer nog nóóit gevierd, heel eenvoudig omdat hij niet weet wat feesten is! En opnieuw, geachte dames en heren van het publiek, gelooft gij mij niet? En toch is het de waarheid! De huisdokter zond meneer Vandeplastieren naar de specialist en die raadde hem aan wat vaker te gaan vieren. Immers, zo had de specialist gezegd: over velerlei soorten medicijnen bestaan de grootste twijfels, edoch lachen, dat staat als een paaltje boven water, is gezond. En is lachen niet iets wat je op de feestjes doet? Vieren moet je dus, meneer Vandeplastieren, zegde hem kordaat die specialist, aan wie hij de ronde som van vijfenveertig euro betaalde - met een nulletje daarachter organiseer je al een serieuze fuif. Tenzij je doet zoals de

schooiers ginder, die helemaal niets hebben om te vieren: geen reden om te vieren, maar evenmin een middel.

- A propos, zo wilde ik nog gauw weten van die geheel toevallige passanten: weten jullie soms wat een depressie is?

Ik hoorde, terwijl ze zich van mij vandaan verwijderden, in de richting van het huisje met dichtgemetseld raam, afhangende afvoerpijp en een ganse rij ontbrekende dakpannen - ik hoorde hen nog iets bazelen, dat ze geen taalkundigen waren en geen psychiaters en dat ze ook niets hadden en bijgevolg ook niets om zorgen over te hebben.

- Wij hebben alleen maar tijd, meneer, zo riepen ze me nog over hun schouder toe: tijd zat, dat hebben wij!

- En wij vervelen ons! Zo riep een tweede - een jonge griet van ik schat nog geen zeventien.

- Wij dansen de verveling weg! Riep tenslotte een derde en zij lachten in koor, verdwijnend achter de straathoek, het was nog niet helemaal donker en ik hoorde

aan de plotseling gedurende enkele tellen luid weerklinkende muziek dat een deur was open- en dichtgegaan - de deur van het huis waar het "te doen" was, zoals op elke avond tot een stuk in de nacht.

Men had me zelfs verteld dat de ontbrekende dakpannen netjes vervangen waren, door vrijwilligers dan nog, die anders immers in hun slaap werden gestoord door al die heimwee aanzwengelende liederen van vroeger die daar werden gezongen en gespeeld. En het was allang ook geen geheim meer dat de 'uitbaters' - ooit schooiers, zo moet men het eigenlijk formuleren - door de ordehandhavers die daar immers vaker op een borrel worden getrakteerd, met rust worden gelaten en zelfs op handen worden gedragen. Het is allang geen geheim meer dat lieden zoals meneer Vandeplastieren aldaar genezing vonden van hun depressie en dat zij daar behalve hun ziekte, ook hun geld verloren, en dat daarentegen de 'schooiers' van weleer nu met de sjees door 't dorp paraderen en dat zij in tenminste twee buitenverblijven verblijven tegelijkertijd, ja, dat zij eigenlijk alomtegenwoordig zijn

geworden, precies zoals dat gezegd wordt van de schepper van hemel en aarde en van zijn gezant.

Alleen trokken zij op hun beurt mét die fortuinen tevens de depressies naar zich toe, en zij lopen nu de deuren plat van therapeuten allerhande, want men zegt van hen dat zij aan depressies lijden - en wij die dachten dat een depressie iets voor sukkels was en iets voor echte schooiers...

(24 maart 2009)

Solvejg's Lied

“Maar kom toch binnen, juffrouw”, zei hij, en hij maakte het brede gebaar dat edellieden vroeger plachten te maken als ze iemand lieten voorgaan met de woorden: “Après vous, madame”. Hij wees in de richting van iets dat er uitzag als een donker gangetje.

Hij was een kleine, magere maar brede en grijzende man en aan zijn vermoeide ogen was te zien dat zij hem kennelijk uit zijn dutje had gehaald, wat meteen verklaarde waarom zij zo lang had moeten wachten vooraleer werd opengedaan, nadat zij verschillende keren had aangeklopt op het deurtje in het kleine, alleenstaande huisje.

Zij had gevreesd dat ze nu de hele, lange uitleg zou moeten doen over hoe zij, een nog piepjonge vrouw, heel alleen in deze uithoek van het land terecht gekomen was, terwijl het al donkerde en pijpenstelen regende, maar zij werd al gauw gerustgesteld te zien dat de mensen hier zwijgzaam waren en niet naar uitleg vroegen als die niet spontaan gegeven werd.

Het was geen gangetje dat zij vervolgens aarzelend betrad, maar een kleine huiskamer, met daarin, in een halve duisternis die enkel werd verlicht door de vlammen van een kachel, een hele resem stille mensen.

Terwijl de wat gekromd lopende man haar tegen de rug verder duwde in de richting van de kachel, gingen allen spontaan opstaan als wilden zij haar op deze zeer eerbiedige wijze groeten.

Er was een oudere vrouw die uit een grote, rieten zetel oprees en haar met beiden handen tegelijk de hand drukte terwijl ze haar vriendelijk toelachte en zei: “Maar u bent helemaal nat, juffrouw: ga vlug zitten bij het vuur, kom...”, en zij schoof een stoel tot bij de kachel en hield haar bij een van haar bovenarmen zo lang vast totdat zij neerzat op de stoel, waarna de vrouw haar natte kleren met zorgzame bewegingen wat in de plooi trok, zodat zij door het vuur konden worden gedroogd zonder het gevaar te lopen verhit te geraken en te ontbranden.

Uit een andere kamerhoek rees nu een kleine jongen op toen de vrouw, die wellicht de moeder was van dit gezin, hem beval om de kom met soep te halen en die op het vuur te zetten. “Want u zult honger hebben, is het niet, juffrouw?”, richtte ze zich dan weer tot het meisje, en ze lachte haar weer vriendelijk toe, zoals ze eerst had gedaan, en ze nam nogmaals, met de beide handen, de handen van het meisje vast en kneep er in, als om haar daarvan te verzekeren dat zij hier in goede handen was en niets hoefde te vrezen.

“Misschien wilt u uw schoenen uittrekken?”, stelde de vrouw vervolgens voor: “uw voetjes zullen wel nat zijn nu, het is echt geen weer om een hond door te jagen: kom, wil jij hier eventjes helpen?”, zo klonk het zachte bevel dat zij richtte naar een andere hoek van de kamer. En daar dook als het ware uit het niets een jongeman op die bedeesd naderde.

Het vuur van de kachel wierp flarden van licht en schaduw op zijn kalm gelaat en zijn wilde haardos was een reusachtig doch geruststellend silhouet tegen de achterliggende kamermuren.

Hij kwam naar haar toe, haast zonder haar aan te kijken, knielde voor haar neer en begon rustig de veters van haar schoenen los te maken, trok de schoenen de ene na de andere traag en voorzichtig van over haar voeten, en stroopte vervolgens haar natte sokken uit, welke hij aan zijn moeder gaf, die ze op een ijzeren richel bij de kachel te drogen hing. De schoenen plaatste zij voor de kachel.

Intussen had de grijzende man het deurtje van de kachel opengemaakt en hij ging er met een pook in en zij hoorde ook hoe hij, achter haar rug in de weer, nog enkele stukken droog hout wierp in de vlammen.

Het openen van het kacheldeurtje had tot gevolg dat er meer licht in de kamer viel en zo zag zij hoe, tegenover haar en met de ruggen geleund tegen de muur, een rij kinderen neerzaten op kussens die op de vloer lagen uitgespreid. Geen van hen had sokken aan en het leek wel of de vele blote teentjes dansten op het ritme van de vlammen die nu fel oplaaiden.

De kleine jongen van zopas kwam langs een achterdeurtje weer de kamer binnen

met, voor hem uit geheven, een grote en kennelijk zware, ijzeren kom.

De moeder ging opstaan, nam de kom van hem over en zette die op de kachel neer. Na amper enkele ogenblikken kon men de rijke geur ontwaren van kruidige soep die de hele kamer vulde met een stil en hartig verlangen.

Toen de vrouw opnieuw voorbij kwam, nam ze de handen van de juffrouw andermaal met haar beide handen vast, en ze zei met een zekere verrukking in haar stem: “Ho, maar kijk eens! Je krijgt het al warm! Wacht tot je soep zal gegeten hebben! Je zal dat gure weer snel helemaal vergeten zijn!” En zij ging weer plaatsnemen naast haar, in haar rieten zetel, en deed dan teken naar weer een andere kamerhoek.

Een tot op dat ogenblik geheel onzichtbaar gebleven gedaante verrees als uit het niets, en toen die ging opstaan, leek het wel alsof het plafond moest wijken – zo groot toonde de verschijning. Het licht van de vlammen uit de kachel viel op iets dat geleek op een breed, zwart

kleed, maar zij bereikten het gezicht van de gestalte niet, zodat zij niet zien kon wie het was die daar nu was opgestaan.

Zij voelde plotseling de hand van de moeder, die aan haar rechter zijde zat, rusten op haar schouder, en zij wendde zich tot haar, die immer glimlachte. Ze zei:

“Nu moet je goed luisteren, kindje: Solvejg kan heel goed zingen, en terwijl we wachten op de soep, zal zij een lied voor je zingen! Hoor maar!”, en de moeder wees haar aan, zij draaide wat onwennig het gelaat in de richting van de onzichtbare vrouw die, zoals zij vermoedde, een reuzin moest zijn, en ze hoorde gespannen toe.

Maar het was niet het geluid van een stem dat nu de kamer vulde: het getokkel van snaren weerklonk doorheen de warme ruimte, en zij zag nu dat de jongen die haar had geholpen met het uittrekken van haar schoenen, vanuit zijn donkere hoek de harp bespeelde. Pas nadat enkele akkoorden waren aangeslagen, weerklonk vanuit het reusachtige lichaam van de nog

steeds onzichtbare vrouw een stem, zo
fijn als zij nog nooit in haar hele leven
had gehoord. En toen zij was beginnen
zingen, leek het haar dat ze het lied van
ergens kende, als kwam het vanuit een ver
en eeuwig verleden. En zij zong:

Der Winter mag scheiden, der Frühling
vergehn,

der Sommer mag verwelken, das Jahr
verwehn,

du kehrest mir zurücke, gewiss, du wirst
mein,

ich hab es versprochen, ich harre treulich
dein.

Ah!...

Gott helfe dir, wenn du die Sonne noch
siehst.

Gott segne dich, wenn du zu Füßen ihm
kniest.

Ich werde deiner harren, bis du mir nah,
und harrest du dort oben, so treffen wir
uns da !

Ah !...

[De winter en de zomer gaan voorbij,
de zomer verwelkt, het jaar vergaat,
maar jij keert wel bij mij terug, eens zal je
weer de mijne zijn,

ik heb immers beloofd dat ik je trouw
blijf,

Ach!...

Moge God je helpen, als je de zon nog
ziet.

moge God je zegenen, als je aan zijn
voeten knielt.

Ik zal op je wachten tot je terug bij me
bent.

En wacht jij ginder boven, dan zien we
elkaar daar wel weer!

Ach!...]

Zoals zij was verrezen, zo ook zeeg zij na
het verstillen van het lied weer in haar
duistere kamerhoek neer, de reuzin die
Solvejg heette. Zij was de enige van het
gezin van wie de juffrouw nu de naam
kende. Zij verenigde zich weer met de
duisternis, en toen de klanken helemaal

weggetrokken waren, werd een licht snikken hoorbaar: Solvejg weende zachtjes, en ook de moeder in haar rieten zetel weende nu, en de vader en, aangestoken door het gesnik, begonnen nu ook de hele rij kinderen met de blote voetjes heel zachtjes te wenen, en ook de jongen die haar geholpen had met het uittrekken van haar schoenen, weende. En toen zij hoorde hoe het gezamenlijke gewezen werd begeleid door het steeds harder tikkelen van de regen tegen de zwarte ruiten van de nacht, kon ook zij zich niet langer meer inhouden: zij dacht aan de verloofde van de zwarte vrouw, die niet wist of hij nog wel in leven was, en die naar hem zou blijven wachten, wellicht tot in de dood, en zij bedacht hoe inriest dit was, en zo begon ook zij nu met hen allen mee te wenen.

Het borrelen van de kokende soep op het vuur was als een teken dat de tijd van gewezen voorbij was nu, en de jongen deelde aarden potten uit en lepels, en de vrouw roerde met een pollepel in de kom, terwijl zij met de rug van een hand de tranen van haar wangen veegde. Eerst werd de juffrouw bediend, en weer lachte

de moeder haar vriendelijk toe terwijl zij haar een pot gaf met dampende soep. Dan volgden al de kinderen, de vader, de ongelukkige Solvejg, en de jongen die zo helder de harp had bespeeld. Allen kregen zij van moeder een aarden pot vol met dampende soep die heerlijk geurde, en de vader sprak een kort dankgebed uit, allen maakten zij een kruisteken, en begonnen met hun lepels in hun kommetje te roeren en te eten.

En plotseling leek het de jonge gaste alsof het de verloofde van Solvejg zelf was die hier in de persoon van hen allen te eten werd gegeven, opdat hij zou herstellen van zijn zware tocht, en kracht zou opdoen voor de terugreis en voor het behouden weerzien waarop zij allen blijvend wachtten. En het drong plotseling tot de juffrouw door dat, op de een of andere manier, ook zij in het lot van Solvejg deelde, en dat de wereld daarbuiten, die nu afkoelde in de koude regen, het begaf onder het gewicht van de tranen die opwelden uit de ogen van de verlatenen en de wachtenden die ooit aan elkander trouw hadden gezworen tot in de dood, en die vast van plan waren om die

trouw ook mee te nemen in het graf als een hereniging in dit leven uit zou blijven. Zij dronk de warme soep van de moeder terwijl daarbuiten koude regen tegen de aarde viel, en de hele aarde huilde om zoveel ongeluk en verdrongen verlangen. En zij dacht aan de vele oorlogen die over de aarde woedden, en aan de ontelbare jonge soldaten die sneuvelden, ver weg van thuis, en aan het beeld van Vladslo moest zij denken, aan het treurende ouderpaar, aan de massagraven waarin levenloze lichamen lagen onder een laag kalk, en waar het nu op regende; aan de nooit verzadigde oorlogen dacht ze, en aan de volharding waarmee mensen die bleven voeren, terwijl winters en zomers en jaren voorbijgingen van onverdroten wachten; zij dacht aan het kloppen aan de deur van vermeend onbekenden, aan het opendoen en de ontvangst, aan de zorg en aan het leed en aan het lied van Solvejg dat ten hemel schreit sinds er mensen bestaan: verwanten en vermeend vreemden, ongelukkigen en vermeend gelukkigen. En terwijl zij de soep dronk, en de warmte ervan ook haar bloed

verwarmde en haar hart, hervond zij de kracht om op te staan.

Zij dankte de moeder, de vader en de kinderen, en ook de jongen die haar nu hielp met het aantrekken van haar droge sokken en haar warme schoenen. En zij begaf zich nu ook naar de donkerste kamerhoek, om daar de ongelukkige voor het weggaan te groeten, toen opeens een schijnsel van de laatste maan door het raam viel, en een glans wierp op het tot op dat ogenblik onzichtbaar gebleven gelaat van de vrouw met het reusachtige verdriet – de vrouw die er nu plots heel klein uitzag, met een mager gezichtje, een mond welhaast zonder tanden, diepe oogkassen onder de schaduw van een zwarte kap, en ingevallen wangen. En zij drukte met de beide handen de vingerstokjes van de handen van Solvejg, die niet koud aanvoelden, maar warm, en die op hun beurt haar handen vastgrepen, hechter nog dan de moeder dat telkenmale bij haar had gedaan, als wilde zij haar op die bijzonder innige manier bezweren voor een kwaad waarvan zij tot op dit eigenste moment het bestaan nooit had vermoed; alsof ze haar wilde zegenen met

een kracht waarom zij – o, noodlot – zelf nog smeken zou, als de tijd van verlatenheid en verdriet ook voor haar zou aanbreken. Want het kwaad dat hier had toegeslagen en waarvan ook zij nu, met hen, de bittere vruchten heel eventjes had geproefd, was – zoals zij nu begreep – het kwaad van de wereld zelf – een kwaad waartegen geen kruid is gewassen, behalve dan het lied dat zij zopas had gehoord, en de bitter-warme soep waarvan zij net gegeten had.

De grijzende man opende voor haar de deur terwijl allen waren opgestaan, en met eenzelfde gebaar als dat waarmee hij haar erin had gelaten, nodigde hij haar nu uit om in de andere richting doorheen het deurgat te gaan, en zij voelde het nu aan alsof zij niet naar buiten ging, maar naar binnen, in de wereld. Er was immers geen ‘buiten’ meer na deze enkele maar wonderlijke stonden, en na dit lied; het was alsof de kamer die zij nu verliet, zich uitstreckte over de ganse aarde. En het was klaar geworden, een ochtendzon klom achter de bossen ten hemel, en toen zij nog een laatste keer omkeek naar de plaats van het huis waar zij zonet te gast

geweest was, zag ze daar alleen een bron opwellen uit de aarde – een bron die het leven gaf aan een helder stroompje dat haar langs de nieuwe weg die zij was opgegaan, begeleidde als een trouwe gezelschap. En het water klaterde zoals het tokkelen van een harp, en in die muziek weerklonk het lied van Solvejg.

Ik heb de juffrouw pas jaren later leren kennen. Wij zijn gelukkig getrouwd, zij het zonder kinderen, en ik ben als het ware haar manager en haar butler geworden, want zij reist nu de wereld rond met dit lied van Edvard Grieg op de verzen van Henrik Ibsen. Intussen, want de tijd staat niet stil, is zij zeventig geworden – ikzelf ben een ietsje jonger – maar aan ophouden denkt zij nog lang niet. Dagelijks brengt zij nog uren door in haar vertrekken, met het oefenen van haar stem, het herhalen van de frasen, het beluisteren en het uitproberen van steeds weer andere interpretaties. Zij leidt ook jonge stemmen op, brengt hen technieken bij, maakt oefeningen en repeteert, traint, herhaalt. Op die manier tracht zij, met hen, steeds dieper door te dringen tot in het hart zelf van het lied waarvan zij mij

bezworen heeft dat ze het eens heeft horen zingen door de dood zelf, die tegelijk de bron van alle leven zou zijn. Het zijn geheimen waar ik met mijn beperkte verstand niet bij kan, en haar te kunnen blijven dienen is het enige wat ik ooit verlangd heb in dit leven – dankbaarheid vervult mijn hart dat ik dit al zolang heb mogen doen, zo goed en zo kwaad als het mij lukte.

Ik kan niet zeggen dat ik gelovig ben, maar als ik terugkijk op dit leven, en op dat van haar, die ik bemin – tenminste in zoverre ik in staat ben om haar veel diepere ziel te peilen – dan komt het mij voor alsof er in ons midden, haast onopgemerkt doch onmiskenbaar, een heel aparte soort van mensen leven – waartoe zij beslist behoort – mensen wiens leven wordt geleid door zielen van een hogere orde, en men neemt het mij niet kwalijk dat ik het woord ‘engelen’ hier laat vallen. De algehele en zozeer bezielde toewijding aan iets dat toch geheel onzichtbaar is en blijft, het dagelijkse offeren van het “heetste hartebloed” waarvan de dichters, zoals Adema van Scheltema, zeggen dat zonder

dat “niets schoons ooit werd geboren”, het onverdroten doorgaan op een zo moeilijk pad dat zweet en vele tranen kost... Ik weet het niet, maar ik vermoed dat er een andere wereld is: een wereld, minder stoffelijk dan de wereld van de bommen, een ijle wereld misschien, waartoe de bijna onstoffelijke klanken van het schone lied de weg bereiden. Een wereld ook die, zoals ik heb menen te begrijpen, niemand op eigen houtje vinden kan. Men kan aankloppen aan een vreemde deur, en iemand moet dan opendoen en zeggen: “Maar kom toch binnen!”